

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น สรุปผลการศึกษาวิจัยได้ตามลำดับ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สมมุติฐานของการวิจัย
3. การดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. การอภิปรายผลการวิจัย
6. ข้อเสนอแนะ

5.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ

5.1.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดเล็กและขนาดใหญ่ สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

5.1.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ในการทำงาน ของข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กและขนาดใหญ่

5.1.3 เพื่อศึกษาแนวทางปรับปรุงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ในการทำงาน ของข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน

5.2 สมมุติฐานของการวิจัย

ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดเล็กและขนาดใหญ่ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงานที่แตกต่างกัน

5.8 วิธีดำเนินการวิจัย

5.3.1 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น 327 คนโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ R.V.Krejcie และ D.W.Morgan แล้วกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างต่อประชากรในแต่ละโรงเรียนจากนั้นจึงเลือกข้าราชการครูโดยวิธีสุ่ม (Random) ตามสัดส่วนของประชากรนั้น

5.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ตอนที่ 3 เป็นแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน โดยตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตรวัดชนิดลิเคิต ตอนที่ 3 เป็นข้อความแบบปลายเปิด

5.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

5.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ เพื่อหาความถี่ ร้อยละในแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ตอนที่ 2 หาค่ามัธยเลขคณิต ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และเปรียบเทียบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการครูด้วยการทดสอบที่ t - test. ส่วนตอนที่ 3 จัดรวบรวมข้อมูลเป็นความเรียง โดยหาค่าความถี่เพื่อจัดลำดับจากมากไปน้อย

5.4 สรุปผลการวิจัย

5.4.1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายมีช่วงอายุ 30 - 40 ปี มีอายุราชการแตกต่างกันคือ โรงเรียนขนาดเล็กส่วนมากอายุราชการระหว่าง 1-20 ปี โรงเรียนขนาดใหญ่ระหว่าง 11 - 20 ปี

ส่วนสถานที่พัก ส่วนสถานที่พักโรงเรียนขนาดเล็กมีบ้านพักครูเป็นจำนวนมาก แต่โรงเรียนขนาดใหญ่จะพักที่บ้านพักของตนเองเป็นส่วนมาก คิดเป็นร้อยละ 43.80 และ 31.50 ตามลำดับ ระยะทางระหว่างบ้านพักกับที่ทำงาน โรงเรียนขนาดเล็กระยะทางมากที่สุดไม่เกิน 1 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 46.60 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ระยะทางระหว่างบ้านพักกับที่ทำงาน ส่วนมากระยะทาง 1 - 5 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 38.70 ระยะทางที่ไกลกว่า 25 กิโลเมตร โรงเรียนขนาดเล็กมีมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 16.40 และ 3.40 ตามลำดับ จำนวนหนี้สินโรงเรียนขนาดเล็กส่วนมากมีหนี้สินน้อยกว่า 100,000 บาท โรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนมากมีหนี้สิน 100,000 -

500,000 บาท โดยหนี้สินที่เกิดขึ้น ได้ไปใช้ในสิ่งที่จำเป็นเพื่อการครองชีพ ในด้านสร้างที่อยู่อาศัย เป็นจำนวนมากที่สุด ทั้งโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่คิดเป็นร้อยละ 34.20 และ 56.50 ตามลำดับ ในด้านแหล่งเงินกู้ข้าราชการครูโรงเรียนทั้งโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่กู้จากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูขอนแก่นมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 50.70 และ 64.50 ตามลำดับ แหล่งเงินกู้ รองลงไปแตกต่างกันคือ โรงเรียนขนาดเล็กกู้จากบุคคลทั่วไปร้อยละ 28.80 โรงเรียนขนาดใหญ่กู้จากธนาคารพาณิชย์ร้อยละ 37.50 สถานะทางการเงินหลังจากถูกหักเงินเดือนพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กส่วนมากเงินเดือนเหลือไม่พอใช้จ่าย ร้อยละ 39.70 โรงเรียนขนาดใหญ่ ส่วนมากเหลือพอใช้ ร้อยละ 45.20

5.4.2 สภาพปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ในการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียน นัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น

1) สภาพปัจจัยด้านรายได้และสวัสดิการ มีอยู่ระดับปานกลาง แต่ปัจจัยเกี่ยวกับเงินเพิ่มพิเศษในกรณีปฏิบัติงานนอกเวลามีน้อยในโรงเรียนทั้งสองขนาดเมื่อเปรียบเทียบปัจจัยด้านนี้ระหว่างโรงเรียนทั้งสองขนาดพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แนวทางแก้ไข กลุ่มตัวอย่างให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มเงินเดือนให้สอดคล้องกับค่าครองชีพและเพิ่มสวัสดิการต่าง ๆ ให้มากขึ้น

2) สภาพปัจจัยด้านความมั่นคงในงานที่ทำ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านความมั่นคงในงานที่ทำมีอยู่ในระดับปานกลาง ความภาคภูมิใจในโรงเรียนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงในโรงเรียนทั้ง 2 ขนาด เมื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจัยด้านนี้ระหว่างโรงเรียนทั้ง 2 ขนาดไม่แตกต่างกันในทางสถิติ ส่วนแนวทางพัฒนาสภาพปัจจัยด้านความมั่นคงในงานที่ทำนั้นมีข้อเสนอแนะว่า ต้องทำงานให้เต็มเวลา เต็มความสามารถ ผู้บริหารควรให้ขวัญกำลังใจในการทำงาน ควรอุทิศเวลาแก่ทางราชการให้มากขึ้น ควรสร้างความภูมิใจในวิชาชีพของตน

3) สภาพปัจจัยด้านโอกาสการใช้ความรู้ ความสามารถ จากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีปัจจัยด้านนี้อยู่ระดับปานกลาง แต่ปัจจัยด้านโอกาสการเข้าร่วมประชุมเชิงวิชาการและการศึกษาดูงาน การศึกษาต่อ มีอยู่เป็นอันดับสุดท้ายของปัจจัยด้านนี้ เมื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจัยระหว่างโรงเรียนทั้งสองขนาด พบว่าไม่มีความแตกต่างกันในทางสถิติแนวทางพัฒนาและแก้ไวนั้น ควรจัดให้ร่วมประชุม สัมมนาเชิงวิชาการให้มากขึ้น โดยให้มีการศึกษาดูงานให้มากขึ้น และควรใช้คนให้ถูกกับงาน

4) สภาพปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัว จากการวิจัยพบว่าสภาพปัจจัยด้านนี้ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ขนาดมีอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจัยแล้วพบว่าไม่มีความ

แตกต่างกันในทางสถิติ แนวทางพัฒนาและแก้ไขนั้น ควรจัดห้องทำงานเป็นรายหมวดวิชา ควรแยกเรื่องงานออกจากเรื่องส่วนตัวและควรให้เกียรติซึ่งกันและกัน ระหว่างเพื่อนร่วมงาน

5) สภาพปัจจัยด้านความมั่นคงในหน่วยงาน จากการวิจัยพบว่า สภาพปัจจัยด้านนี้ โรงเรียนทั้ง 2 ขนาดมีอยู่ในระดับปานกลาง มีปัญหาเรื่องการโต้แย้งเมื่อทราบผลการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปีบ้าง แต่โอกาสได้รับการแก้ไขข้อผิดพลาดจากเพื่อนร่วมงานมีสูงสุดของปัจจัยด้านนี้ เมื่อเปรียบเทียบสภาพปัจจัยระหว่างโรงเรียนทั้ง 2 ขนาด พบว่าไม่แตกต่างกันในทางสถิติ ส่วนแนวทางพิจารณาและแก้ไขนั้นควรใช้ระบบคุณธรรมในการทำงาน ในการพิจารณาความดีความชอบควรพิจารณาจากผลงานที่ปรากฏ และผู้บริหารควรวางตัวเป็นกลาง

5.5 การอภิปรายผลการวิจัย

5.5.1 สภาพปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทั้งสองขนาดมีอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดยังมีความจำเป็นที่จะต้องยกระดับปัจจัยที่มีอยู่ให้มีสูงขึ้น อันจะนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ เทียบทานกระโทก (2537) ซึ่งพบว่าปัจจัยมีผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ได้แก่ สภาพการปฏิบัติงานและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน การบริหารของผู้บังคับบัญชาแทบทุกแห่งในจังหวัด โดยที่อาชีพครูนั้นงานการสอนเป็นงานหลัก การที่พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนนั้นจำเป็นจะต้องสร้าง สภาพที่มีส่วนในการผลักดันให้ข้าราชการครูทำหน้าที่ในวิชาชีพของตนให้มีความสามารถ อันจะก่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาของชาติ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในหลายประการที่จะมีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการครู คือปัจจัยด้านรายได้และสวัสดิการ จากการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ในจังหวัดขอนแก่น มีปัจจัยด้านรายได้และสวัสดิการอยู่ระดับปานกลาง อันดับสุดท้ายโดยเฉพาะปัจจัยเรื่องค่าตอบแทนจากการทำงานนอกเวลาในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนต่อค่าครองชีพในการดำรงชีวิตประจำวันของข้าราชการครู เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ข้าราชการครูในจังหวัดขอนแก่นต้องแบกภาระหนี้สิน จากข้อมูลพบว่า ข้าราชการครูส่วนมากเป็นหนี้ระหว่าง 100,000 - 500,000 บาท จำนวนถึง 42 % สภาพรายได้ต่ำ และต้องแบกภาระหนี้สิน นี่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วิชาชีพครูถูกเมินจากคนในสังคมมากขึ้น คนไม่สนใจที่จะเข้ามา สู่วิชาชีพนี้เหมือนก่อน แม้แต่คนที่อยู่ในวิชาชีพนี้ก็มีแนวโน้มไม่พอใจกับงานมากขึ้นสอดคล้องกับการสำรวจของมหาวิทยาลัย Michigan (1978) ที่พบว่าความไม่พอใจของคนงานมาจากการมีรายได้ต่ำและข้อมูลของ The opinion Research Cooperation (1970) ชี้ให้เห็นว่า ความไม่พอใจของคนงานที่เพิ่มสูงขึ้นมีสาเหตุมาจาก ค่าแรงต่ำ

สภาพการทำงาน ทำงานไม่ดีและความมั่นคงในงานที่ทำ ขณะที่ผลการวิจัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ข้าราชการยังไม่พอใจในเรื่อง เงินเดือน และสวัสดิการ โดยเฉพาะระดับ 1 - 8 ที่เห็นว่า การลาออกก่อนวัยอันสมควร เพราะเงินเดือนน้อยกว่าเอกชน สวัสดิการไม่เท่าเอกชน สภาพแวดล้อมไม่ดี มีทัศนคติไม่ดีต่อลักษณะงานและสภาพแวดล้อมการทำงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Wallace (1974) ว่า คำนึงคุณภาพชีวิตของคนมีหลายประการ เช่น สุขภาพ ความเจ็บป่วย การเลื่อนฐานะทางสังคม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเรียนรู้ด้านศิลปวิทยาศาสตร์ รายได้ความยากจนและหนี้สินของข้าราชการครูที่เกิดขึ้นนั้น ร้อยละ 51.4 เป็นหนี้ เนื่องจากการสร้างที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นหนึ่งปัจจัยในการดำรงชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับแนวคิดของ Boos - Allen (1975) โดยได้สรุปปัจจัยที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตได้ ดังนี้คือ กระบวนการประชาธิปไตยสุขภาพ โอกาสเลือกของชีวิต ความมั่นคงของเศรษฐกิจ การศึกษาที่อยู่อาศัยและค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต และ Cadden and Walfson (1978) ได้ระบุถึงสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ คือ การได้รับอาหารและโภชนาการ การศึกษา สุขภาพอนามัยที่อยู่อาศัย และภาวะการมีงานทำขณะที่สภาคณาจารย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540)ชี้ว่า ปัญหาและความต้องการเร่งด่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของประชากรในมหาวิทยาลัยขอนแก่น 3 ลำดับ ลำดับแรกคือ ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาการจราจร และปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอยู่ในด้านรายได้และสวัสดิการระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก กับโรงเรียนขนาดใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สาเหตุอาจเป็นเพราะโรงเรียนทั้งสองขนาดตั้งอยู่ในสภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันกล่าวคือโรงเรียนขนาดใหญ่จะตั้งอยู่ในท้องที่ที่มีความเจริญ เช่นในจังหวัด ในเขตเทศบาล หรือในตัวอำเภอ ซึ่งมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อคุณภาพชีวิตที่มากกว่า อยู่ใกล้บริการของรัฐมากกว่า ชุมชนฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า การคมนาคมไปมาสะดวกกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ดังจะเห็นได้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีข้าราชการครูที่เดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ระยะทางมากกว่า 25 กิโลเมตรมีจำนวน ร้อยละ 16.4 ขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีจำนวนร้อยละ 3.6

ด้านความมั่นคงในการทำงานที่ทำ โดยที่งานเป็นกิจกรรมและเป็นการสร้างผลผลิตที่มี คุณค่าแก่บุคคลอื่น วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการทำงานด้านการศึกษาต่อการให้บริหาร อันจะนำมาซึ่งรายได้ลักษณะของงานในระยะยาวของด้านการศึกษา มีข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ แนวโน้มจำนวนนักเรียนจะลดลงอันจะส่งผลต่อการลดจำนวนครูลงด้วยเช่นกัน หรือภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัว การลดอัตราเงินเดือนหรือสวัสดิการบางอย่างที่มีแนวโน้มลดลงด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านความมั่นคงในงานที่ทำของข้าราชการครูระดับมัธยมศึกษาใน จังหวัดขอนแก่นทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กมีอยู่ในระดับปานกลางข้าราชการครูมีความสนใจในการทำงาน มีความภาคภูมิใจวิชาชีพ ได้รับความชอบจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานเป็นอย่างดี สามารถทำงานกับเพื่อนร่วมงานได้ มีบรรยากาศที่ส่งเสริมความสามัคคีในการทำงานปราศจากความระแวงในการทำงานร่วมกัน พอใจในการปฏิบัติงานในโรงเรียน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ข้าราชการครูสร้างสรรคงานที่มีคุณค่าต่อสังคมและท้องถิ่น ดังที่ ลิขิต เพชรผล (2537) ได้วิจัยผลการติดตามงานดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (รพขส.) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า การบริหารงาน จัดทำได้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเป็นประโยชน์ต่อชุมชน มีข้อสังเกตว่า แม้ว่าปัจจัยเกี่ยวกับ ด้านความมั่นคงในงานที่ทำของข้าราชการครูโดยรวมจะอยู่ในระดับปานกลาง แต่พฤติกรรม การแสดงออกถึงความต้องการโยกย้าย จากโรงเรียนของข้าราชการครู โรงเรียนขนาดเล็กจะมีมากกว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะต้องแสวงหาแนวทางบรรเทา โดยการเสริมสร้าง บรรยากาศในการทำงานให้ดีขึ้น มีความสะดวกสบายมากขึ้น สวัสดิการดีขึ้น ได้รับผลตอบแทนมากขึ้น มีการยอมรับมากขึ้นเป็นลำดับ เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยด้านความมั่นคงด้านงานที่ทำของ ข้าราชการครูระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่าไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ ระดับ .05

ในด้านโอกาสการใช้ความรู้ความสามารถงานเป็นระบบการจัดการ การเปิดโอกาสให้ผู้ทำงานสามารถพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ การบริหารที่มีผลต่องานกระบวนการนี้เป็นการเพิ่ม แรงจูงใจ เพิ่มพูนความคิดที่มีส่วนเสริมความคิดของผู้บริหาร เป็นการลดแรงต่อต้าน เป็นการตอบสนองความต้องการความสำเร็จ เพิ่มความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผู้บริหารจะต้องจัด ให้มีขึ้น

จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่มียปัจจัยด้านโอกาสในการใช้ความรู้ ความสามารถอยู่ในระดับปานกลาง เพื่อพิจารณาองค์ประกอบ พบว่าการมีโอกาสได้ใช้ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่อยู่ในระดับมาก แต่โอกาสการได้รับการอบรมสัมมนา และประชุมเชิงวิชาการอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการครู (2538) ที่ให้ผลสรุปปัญหาการพัฒนาวิชาชีพครูว่า ขาดการพัฒนาครูประจำการ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องให้มีประสิทธิภาพอันจะเป็นแนวทางให้ครูสามารถประกอบวิชาชีพครู อย่างมีศักดิ์ศรี มีอนาคต สามารถทำหน้าที่ครูได้โดยไม่ต้องห่วงหวั่นไหวต่อการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมโดยรวม และอดิศักดิ์ มาศขคง (2536) วิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีต่อขวัญกำลังใจ ของส่วนพัฒนาการอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

โอกาสก้าวหน้า สภาพการยอมรับนับถือและสภาพการปฏิบัติงานด้านความเป็นส่วนตัว ในการทำงานนั้นจะมีบทบาทอยู่สองบทบาทสลับกันไป กล่าวคือ ขณะที่ทำการสอนครูจะมีบทบาทในการแนะนำและเป็นตัวอย่างที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการพูด การวางตัว กิริยาท่าทาง ต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณของครู ซึ่งเรียกว่าเป็นบทบาทของงาน เมื่อหลังจากการสอนหรือการทำงานจะมีบทบาทในความเป็นตัวของตัวเอง ทำในสิ่งที่ตัวเองชอบ วางตัวตามสบายได้ตามสมควร ซึ่งเป็นการพักผ่อนไปในตัว เรียกว่าบทบาทส่วนตัว ที่ทำงานนั้นเป็นสถานที่สำหรับพบปะสังสรรค์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน เป็นที่บ่มเพาะคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล เป็นที่บ่มหลอมลักษณะนิสัยการทำงานของข้าราชการครูนั้น บทบาทของงานและบทบาทของความเป็นส่วนตัวมีความสำคัญพอ ๆ กัน จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัวของข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ของจังหวัดขอนแก่นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ เทียบ ทานกระโทก (2537) ที่วิจัยพบว่า ปัจจัยด้านภาระครอบครัว และความเป็นส่วนตัวเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อขวัญกำลังใจของข้าราชการครูอยู่ในระดับกลางเมื่อเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนทั้งสองขนาด ปัจจัยด้านนี้ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปัจจัยที่มีอยู่ในด้านนี้เพียงพอในการทำงานเท่านั้น แต่จะส่งผลให้ข้าราชการครูมีความคิดสร้างสรรค์ หรือพัฒนางานได้ดีขึ้น จะเป็นไปได้น้อยมาก จึงควรจะต้องให้ปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัวให้มากขึ้นและเพียงพอ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในด้านความคิดสร้างสรรค์ของข้าราชการครูให้มากขึ้นปัจจัยด้านความเป็นธรรมในหน่วยงาน จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านความเป็นธรรมในหน่วยงานของโรงเรียนทั้งสองขนาดมีอยู่ระดับปานกลาง ดังที่ สุบิน ฉัตรคอน (2532) ที่วิจัยพบว่า ข้าราชการมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แก่ ความเพียงพอของรายได้ ความเป็นธรรมในหน่วยงาน โอกาสก้าวหน้า ศักดิ์ศรีของวิชาชีพและสวัสดิการในหน่วยงาน เมื่อพิจารณาองค์ประกอบ พบว่า ปัจจัยการพิจารณาความดีความชอบ และความเป็นธรรมในการย้ายข้าราชการครู เป็นปัจจัยที่เป็นปัญหาอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดในระดับใกล้เคียงกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้าราชการในมหาวิทยาลัยมีบริการของรัฐที่อำนวยความสะดวกสบายมากกว่า ข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างแน่นนอน แต่ปัจจัยด้านความเป็นธรรม เป็นความรู้สึกที่ผู้อยู่ในสถานการณ์ได้สัมผัสเป็นความรู้สึก ซึ่งจะรู้สึกว่าเป็นธรรมเมื่อได้ผลประโยชน์และรู้สึกว่าเป็นธรรมเมื่อไม่ได้รับผลประโยชน์ ปัจจัยในด้านนี้จึงมีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจัยทั้งสองด้านนี้ขาดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างแน่นนอน ผู้บริหารไม่วางตัวเป็นกลาง เอนเอียงไปกับผู้ใกล้ชิด ไม่พิจารณาจากผลงานที่ปรากฏ ถูกแทรกแซงจากอำนาจภายนอก โดยเฉพาะในเรื่องการโยกย้าย ซึ่งกลายเป็นปัญหาในระดับจังหวัด ข้อเท็จจริงโรงเรียนบางแห่งจะมีเกิน

เกณฑ์ที่ ก.ค. กำหนด บางแห่งต่ำกว่าเกณฑ์ ก.ค. กำหนด แต่ก็ไม่สามารถเกลี้ยอัตรากำลังได้ และมีข้อสังเกตว่า โรงเรียนที่มีครูเกินเกณฑ์ที่ ก.ค. กำหนดนี้จะเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ อยู่ในเขตอำเภอหรือจังหวัด ความเป็นอยู่ค่อนข้างสะดวกสบาย ทั้งยังได้รับการพิจารณาความดีความชอบในอัตราที่มากกว่าโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลและขาดแคลนครู จึงเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในอันที่จะต้องพัฒนาปัจจัยด้านนี้ให้มีประสิทธิภาพ เกิดความยุติธรรมในหน่วยงานให้มากที่สุด

5.6 ข้อเสนอแนะในเชิงพัฒนา

จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการครูที่อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบด้านหนี้สินแล้ว พบว่าครูในโรงเรียนทั้งสองขนาดแบกภาระหนี้สินระหว่าง 100,000 - 500,000 บาท ถึงร้อยละ 42 ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องหาทางบรรเทาภาระหนี้สินดังกล่าว โดยแสวงหาแหล่งเงินกู้ที่ดอกเบี้ยต่ำ มีระยะเวลาในการผ่อนส่งนาน มีการปรับอัตราเงินเคื่อนตาม ภาวะค่าครองชีพ ในการพิจารณาความดีความชอบควรให้เป็นเปอร์เซ็นต์แทนการให้ 2 ชั้น หรือ 1 ชั้นครั้งที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ข้าราชการครูที่สอนเกินสัปดาห์ละ 20 คาบ ควรได้รับค่าตอบแทน ส่วนเรื่องที่อยู่อาศัย ควรเพิ่มจำนวนการกู้เงินเพื่อสร้างบ้านให้มีจำนวนมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันตัวครูเองก็ควรตระหนักในเรื่องการประหยัดลดการซื้อสินค้าผ่อนส่งลงให้ได้ ทุกโรงเรียนควรจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์ เพื่อจะได้บรรเทาค่าใช้จ่ายในสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพ

จากการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยด้านความมั่นคงในงานที่ทำอยู่ในระดับปานกลาง แต่โรงเรียนขนาดเล็กมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความต้องการโยกย้ายค่อนข้างสูง จึงจำเป็นต้องสร้างมาตรฐานระหว่างโรงเรียนทั้งสองขนาดให้เท่าเทียมกัน โรงเรียนที่อยู่ห่างไกลและมีความกันดารควรได้รับค่าตอบแทน หรือสิทธิพิเศษในการขอกำหนดตำแหน่งให้สูงขึ้น เช่นตำแหน่งอาจารย์ 2 หรืออาจารย์ 3 มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้สูงขึ้น เป็นต้น ปัจจัยด้านโอกาสในการให้ความรู้ ความสามารถจากการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยด้านการมีโอกาสในการใช้ความรู้ ความสามารถของข้าราชการครูมีอยู่ในระดับปานกลาง แต่องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อพัฒนาโรงเรียนและโอกาสในการอบรมสัมมนาประชุมเชิงวิชาการ และการศึกษาต่อโรงเรียนขนาดเล็กมีปัจจัยดังกล่าวมากกว่าครูโรงเรียนขนาดใหญ่ แนวทางเพิ่มปัจจัยด้านนี้ จึงควรที่จะต้องจัดให้มีการประชุมสัมมนาประจำปี ของข้าราชการครูสายผู้ปฏิบัติการสอน เหมือนเช่นการประชุมสัมมนาประจำปีของผู้บริหาร นอกจากนั้น ควรจะจัดโควตาให้ข้าราชการครูให้มีโอกาสไปศึกษาดูงานทั้งภายในประเทศและต่างประเทศอย่างน้อยในรอบ 10 ปี ข้าราชการครูควรได้ไปศึกษาดูงาน 1 ครั้ง

ปัจจัยในด้านความเป็นส่วนตัวในการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ เช่นห้องพักครู ห้องทำงานของหมวดวิชาต่าง ๆ ยังไม่มีจึงควรให้ความสนใจในการจัดบรรยากาศความเป็นสัดส่วนในที่ทำงาน มีห้องพิเศษให้พักผ่อนมีโทรทัศน์หรือวิทยุหรือโทรศัพท์ภายในประจำห้องเพื่อให้ครูได้ผ่อนคลายอิริยาบถหรือสร้างสำนึกที่ดีต่อการทำงาน จากการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยด้านความเป็นธรรมในหน่วยงานมีอยู่ระดับปานกลาง ทั้งสองขนาดแต่องค์ประกอบด้านการพิจารณาความดีความชอบและความเหตุผลในการโยกย้ายข้าราชการครูของผู้บังคับบัญชา อยู่ในอันดับสุดท้ายของปัจจัยด้านนี้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้บริหารหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องปรับปรุง และพัฒนาให้เกิดความเป็นธรรม เป็นต้นว่าการพิจารณาความดีความชอบจะต้องพิจารณาจากผลงาน จะต้องมีการประเมินผลงานประจำปี ควรมีคณะกรรมการพิจารณาระดับโรงเรียน ข้าราชการครูที่ไม่ได้รับการพิจารณาความดีความชอบ เป็นกรณีพิเศษมานานจะต้องได้รับการดูแล ข้าราชการครูที่อยู่ห่างไกลต้องมีสิทธิพิเศษในการได้รับการพิจารณาความดีความชอบมากกว่าข้าราชการครูที่อยู่ในเมือง เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์โดยรวม ส่วนการโยกย้ายจะต้องไม่ให้กระเทือนโรงเรียนต้นสังกัด สภาพที่ครูเกินในโรงเรียนหนึ่งแต่ขาดที่โรงเรียนหนึ่งจะต้องหมดไป ต้องพยายามปรับจำนวนบุคลากรในแต่ละโรงเรียนตามเกณฑ์ที่ ก.ค.กำหนดให้ได้

5.7 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.7.1 ควรศึกษาวิจัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ในการทำงานของข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกระดับ คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในจังหวัดขอนแก่น ในเขตการศึกษา และระดับกรมสามัญศึกษา

5.7.2 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบในการพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งสองขนาด

5.7.3 ควรศึกษาแนวทางการปลดปล่อยหนี้สินของข้าราชการครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น